

ĐỊA GIỚI - ĐỊA PHẬN QUY NHƠN XƯA & NAY

Phần II:

PHAN TRƯỜNG NGHỊ

A - GIAI ĐOẠN TIỀN BÁN THẾ KỶ XX

Ngày 30.4.1930 Toàn quyền Đông Dương Pierre Marie Antonie Pasquier ra Nghị định nâng Quy Nhơn làm Thành phố cấp III, địa giới được nói rộng về phía Tây, gồm thêm thôn Hưng Thạnh cũng của tổng Dương An phủ Tuy Phước. Bấy giờ Quy Nhơn chia làm 5 Khu phố (Quartier), dân gian gọi tắt là Khu. Khu 1 và 2 thuộc địa phận thôn Chánh Thành. Khu 3 và 4 thuộc địa phận thôn Cẩm Thượng, Khu 5 gồm một phần thôn Hưng Thạnh (là phần núi Bà Hỏa đổ ra đầm).

Theo Quyết định ngày 02.7.1932 của Khâm sứ Trung kỳ Yves Charles Châtel, cụ thể địa giới thành phố Quy Nhơn quy chiếu theo hiện trạng ngày nay:

+ Khu 1: Tính ở phía Nam, từ mũi Tấn dọc theo biển đến đường Lê Lợi (đại lộ Khải Định xưa), theo đó đến ngã tư Lê Lợi với Tầng Bạt Hồ, theo Tầng Bạt Hồ (đại lộ Odend'hal xưa) hướng đến ngã tư Trần Cao Vân, rồi theo đường Trần Cao Vân (đường Dayot) đổ ra đầm Thị Nại.

+ Khu 2: Phía Đông tính từ biển theo đường Lê Lợi đến ngã tư Lê Lợi với Tầng Bạt Hồ. Phía Bắc là từ đây theo Tầng Bạt Hồ đổ về phía Tây làm nên ranh giới với Khu 3. Ranh giới của khu 2 về phía Tây tạm cho là đường Nguyễn Tất Thành bây giờ, phía Nam là giao lộ Nguyễn Tất Thành với đường Ngô Mây đổ ra eo Nín Thờ.

+ Khu 3: Phía Đông giáp đầm Thị Nại đoạn từ đường Mai Xuân Thưởng đến Trần Cao Vân. Phía Nam là đường Tầng Bạt Hồ, tính từ ngã tư Trần Cao Vân chạy về hướng Tây. Phía Tây từ giao lộ Nguyễn Tất Thành với Trường Chinh hiện nay chạy lên giáp ngã tư Mai Xuân Thưởng. Từ đây hướng ra đầm Thị Nại tạo nên ranh giới phía Bắc với Khu 4 và Khu 5.

+ Khu 4: Giới phận Phía Bắc là phường Đống Đa ngày nay, phía Đông là đầm Thị Nại tính từ cầu Hà Thanh chạy đến đường Mai Xuân Thưởng (đường Henry Russier xưa). Phía Tây giáp núi. Ranh giới phía Nam là đường Mai Xuân Thưởng chạy về thôn Xuân Quang.

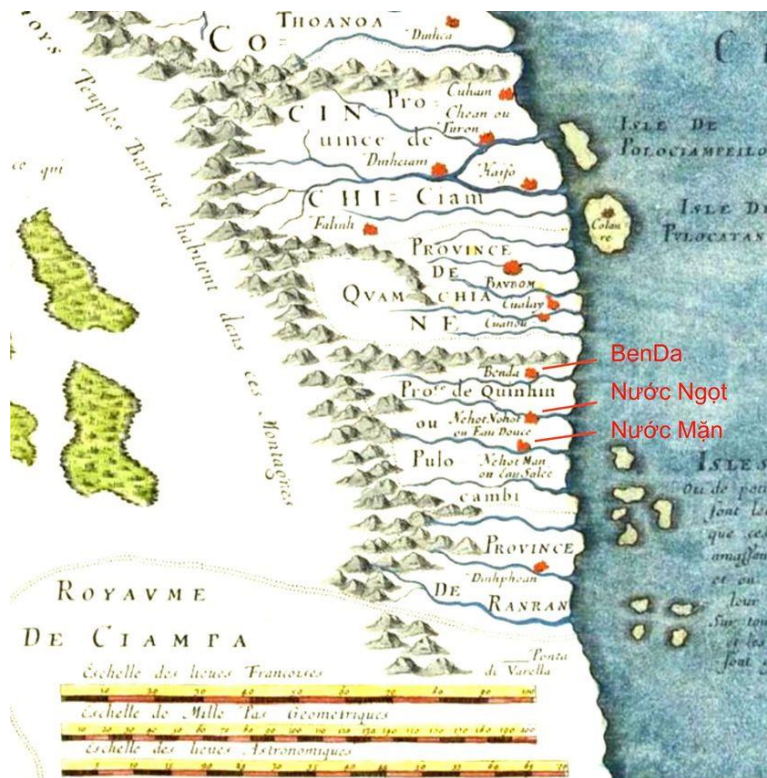
+ Khu 5: Thuộc địa phận làng Hưng Thạnh trước kia, tức gần như là phường Đồng Đa ngày nay.

Thành phố Quy Nhơn hình thành, cảng biển mở rộng giao thương, công sở đô thị phát triển, cư dân đổ về hội tụ. Tỉnh thành của Nam triều ở Liêm Trực, Kim Châu, An Ngãi cũng dời về Quy Nhơn vào tháng 10 năm 1935. (Tr 18 Địa Dư Mông Học Bình Định)

Mùa thu tháng Tám 1945, Quy Nhơn tổ chức theo quy chế thị xã, Quy Nhơn được gọi là thị xã Nguyễn Huệ. Sau cải là Xã đặc biệt trực thuộc tỉnh, cùng lúc với thị xã Hội An, Tuy Hòa theo Nghị định 1075-MN/TOC của Ủy Ban Kháng Chiến Hành Chánh miền Nam Trung bộ ngày 1.7.1952. (Tr 225 VN Những Thay Đổi Địa Danh Địa Giới)

Bấy giờ theo yêu cầu chiến đấu, thôn Xuân Quang và Xuân Vân của xã Phước Tấn chia làm Khu 6 Đông và Khu 6 Tây, hình thành nên Khu 6 cho Quy Nhơn để phối hợp các Khu cùng tổ chức bố phòng. (Tr 236 Lịch Sử Thành Phố Quy Nhơn)

Tháng 5.1955 thực thi Hiệp định Genève, cảng Thị Nại là điểm chuyển quân tập kết ra Bắc cuối cùng theo hạn 300 ngày. Nên UBKCHC Miền Nam Trung bộ ký Nghị định 880/MN/TOC ngày 1.1.1955, đặt Quy Nhơn trực tiếp chịu sự chỉ đạo của UBKCHC liên tỉnh Bình Định – Quảng Ngãi. (Tr 247 VN Những Thay Đổi Địa Danh Địa Giới)

B - GIAI ĐOẠN HẬU BÁN THỂ KỶ XX

Dưới chính thể VNCH, xã Quy Nhơn là tỉnh lỵ của Bình Định, đặt trực thuộc quận Tuy Phước theo Nghị định của Tổng thống ngày 18.4.1961.(Tr 339 VN Những Thay Đổi Địa Danh Địa Giới)

Địa phận bấy giờ lấy trọn phần đất núi Bà Hòa, bao gồm một phần đất Hưng Thạnh, Xuân Quang phía hồ Phú Hòa thuộc xã Phước Hậu, nhập thêm ấp Xuân Vân thuộc xã Phước Tấn của quận Tuy Phước.

Quãng năm 1968, sáp nhập 36 ha thuộc ấp Bình Thạnh của xã Phước Hậu (phía trên Cầu Đôi) vào xã Quy Nhơn để thiết lập khu vực Bến xe.(Theo Cáo thị của Tòa HC Bình Định ngày 21.3.1968)

Đến năm 1970, xã Quy Nhơn và các phần đất ngoại vi chung quanh cải biến thành thị xã, tên gọi là “Thị xã Quy Nhơn” theo Sắc lệnh 113-SL/NV của Thủ tướng VNCH. Địa phận thị xã gồm 4 xã Quy Nhơn, Phước Hậu, Phước Tấn, và Phước Hải. Bấy giờ Quy Nhơn chia làm 2 quận.(Theo Sắc lệnh 113-SL/NV ngày 30.9.1970)

- Quận Nhơn Bình, gồm:

- + Các Ấp Hải Cảng, Đào Duy Từ, Nguyễn Du, Lê Lợi, Cường Để, Nguyễn Huệ, Hàm Nghi, Xuân Quang, Ghềnh Ráng của xã Quy Nhơn

- + Các Ấp Quy Hòa và Xuân Vân của xã Phước Tấn

- + Các Ấp Hải Minh, Hải Đông, Hải Nam, Hải Giang của xã Phước Hải

- Quận Nhơn Định, gồm:

- + Các Ấp Phan Bội Châu, Nguyễn Công Trứ, Lý Thường Kiệt, Bạch Đằng, Huyền Trân, Tháp Đôi của xã Quy Nhơn

- + Các Ấp Phú Hòa, Phú Vinh, An Thạnh, Vân Hà, Nhơn Mỹ, Tường Vân, Phụ An, Bình Thạnh, Lương Nông, Hưng Thạnh, Đông Định, Tây Định, Lạc Trường, Thuận Nghi xã Phước Hậu

Mấy tháng sau, Tổng trưởng bộ Nội vụ chính phủ VNCH ký Nghị định 404-BNV/HCĐP/26/ĐT/NĐ, thiết lập 16 Khu phố cho 2 quận của Thị xã Quy Nhơn.(Theo Nghị định 404-BNV/HCĐP/26/ĐT/NĐ ngày 11.6.1971)

- Quận Nhơn Bình, gồm 10 Khu phố:

- + Kp Trung Cảng (ấp Hải Cảng xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Từ (ấp Đào Duy Từ xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Phú (ấp Nguyễn Du xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Đức (ấp Lê Lợi xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Cường (ấp Cường Để và Nguyễn Huệ xã Quy Nhơn)

- + Kp Trung Hiếu (ấp Hàm Nghi xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Tín (ấp Ghềnh Ráng xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Châu (ấp Xuân Quang xã Quy Nhơn cũ)

- + Kp Trung Hòa (ấp Quy Hòa xã Phước Tấn cũ)

+ Kp Trung Hải (các ấp Hải Đông, Hải Nam, Hải Minh, Hải Giang xã Phước Hải cũ)

• Quận Nhơn Định, gồm 6 Khu phố:

+ Kp Trung Chánh (ấp Phan Bội Châu và Bạch Đằng xã Quy Nhơn cũ)

+ Kp Trung Kiệt (ấp Lý Thường Kiệt, Nguyễn Công Trứ xã Quy Nhơn cũ)

+ Kp Trung Ái (ấp Huyền Trân xã Quy Nhơn cũ)

+ Kp Trung Thiện (ấp Tháp Đôi xã Quy Nhơn cũ)

+ Kp Trung Hậu (ấp Hưng Thạnh, Bình Thạnh, Lương Nông, An Thạnh, Phú Vinh, Phú Hòa của xã Phước Hậu cũ)

+ Kp Trung Nghĩa (ấp Phụ An, Nhơn Nghĩa, Tường Vân, Vân Hà, Lạc Trường, Thuận Nghi, Đông Định, Tây Định xã Phước Hậu cũ)

Đến ngày 22.8.1972 Tổng trưởng Nội vụ chính thể VNCH còn ra nghị định số 553-BNV/HCĐP/NĐ cải danh Khu phố thành Phường. Dưới Phường chia làm nhiều Khóm.(Tr 21 Ai Có Về Qui Nhơn) Cuối năm 1972, xác định được Thị xã Quy Nhơn của Bình Định có 2 Quận, gồm 16 Phường trong đó có 49 Khóm.

... ..

(Còn tiếp)

PHAN TRƯỜNG NGHỊ

Quy Nhơn Năm 1945 (Nguồn: Lịch Sử Thành phố Quy Nhơn)

.